

Pedagógiai alapismeretek

Felkészüléshez ajánlott szakirodalom jegyzéke:

1. **A bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja**, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet. Bp. 2008.
2. **Bábosik István**: Nevelélmélet. Bp. 2004. Osiris Kiadó
vagy
3. **Bábosik István**: A nevelés elmélete és gyakorlata. Bp. 1999, Nemzeti Tankönyvkiadó
4. **Németh András – Pukánszky Béla**: A pedagógia problémátörténete. Bp. 2004. Gondolat Kiadó
vagy
5. **Pukánszky Béla – Németh András**: Neveléstörténet. Bp. 1977. Nemzeti Tankönyvkiadó
6. **N. Kollár Katalin – Szabó Éva** (szerk.): Pszichológia pedagógusoknak. Bp. 2004. Osiris Kiadó
vagy
7. **Atkinson, Rita L. – Atkinson, Richard C. – Smith, Edward E. – Bem, Daryl J.**: Pszichológia. Bp. 1999. Osiris – Századvég Kiadó
8. **Ranschburg Jenő**: Szeretet, erkölcs, autonómia. Bp. 1984. Gondolat Kiadó.
9. **Szekszárdi Júlia**: Nevelési kézikönyv nem csak osztályfőnököknek. Bp. 2001. OKI – Dinasztia Kiadó
10. **Hoffmann Rózsa** (szerk.): Pedagógusétika. Kódex és kommentár. Bp. 1996. Nemzeti Tankönyvkiadó

Számonkérés:

- **2009. június 06.**
- **Zárthelyi dolgozat formájában**
- **Az előadásokon elhangzottak és a szakirodalom vonatkozó fejezetei alapján, a legfontosabb elméleti vonatkozás ismerete szerint**

Pedagógiai alapismeretek

Órán leadott tananyag: /VÁZLAT/

A nevelés fogalma, célja, feladatai, a nevelési folyamat törvényszerűségei. A nevelési folyamat résztvevői.

Móra Ferenc vélekedése a gyerekekről:

- a jövő ígérteit látta a gyerekekben
- abszolút jónak nem mondta a gyermeket, de töretlenül hitt a gyermek jóságában
- a gyermeket nevelhetőnek és formálhatónak vélte
- a pozitív nevelés elvét vallotta

Széchenyi István nevelési elvei:

- Kiemelte a nemzeti nevelés fontosságát
- A nevelés feladata kettős: az egyén és a nemzet fejlődése. A nevelés által az egész nemzet haladjon, fejlődjön, jobbra váljon, vagy legalábbis ne legyen rossz példa.
- Pedagógus példamutató személyiség legyen
- Fontos a gyermek tapasztalatszerzése, a verbális közlések helyett
- A nevelés vezessen a munka pontos, alapos végzésére
- Önismeret és az akarat fejlesztése
- Önmagunk és mások megbecsülése
- Nevelés a jóakarathoz és egymás megértéséhez vezessen, a széthúzást és a gyűlölködést vessen el
- A tanulás, a munka, a kötelesség tudat kiművelése

Pedagógia: a nevelés elméletével és gyakorlatával foglalkozó tudomány.

Neveléstudomány:

A nevelés általános elveivel, céljaival, feladataival és eszközeivel foglalkozó tudomány - tudományos fogalomtárral. A XIX. sz. utolsó harmadában vált tudománnyá.

A valóság egy részéről alkotott és különböző módszerek segítségével nyert és rendszerbe foglalt módszerek ismeretét jelenti.

A mindennapok vizsgálatára támaszkodva, szoros kapcsolatot tart a gyakorlattal.

Gyakorlati tapasztalatok → problémák vetítése és vizsgálata → következtetések levonása → hibák kijavítása, új utak kipróbálása, kísérletezés.

Elméleti szakemberek tudományosan vizsgálják a gyakorlatot, majd segítséget és tanácsot nyújtanak a gyakorlati szakembereknek.

Normák, célok kitűzése → módszerek alkalmazása → elméletek kidolgozása → gyakorlati bevezetés

Nevelés szakterületei:

- neveléselmélet
- didaktika v. oktatástan
- neveléstörténet

- sajátos területek (pl. felnőtt képzés)
- speciális területek (pl. gyógypedagógia)
- szakképzés területei

Nevelésméletek, modellek:

1. Normatív nevelés:

- nagyon fontos a normák és célok megfogalmazása és közvetítése
- a normák hosszú távon fenntarthatók
- gyakran kell hangoztatni a normákat
- a normák interiorizálódnak (beépülnek a személyiségbe)

2. Értékrelativista:

- a világ állandóan változik → így az értékek is állandóan változnak, a múlt értékei is megváltoznak
- a gyermeket úgy kell nevelni, hogy maga tapasztalja meg a világot és maga ítélje meg az értéket
- a pedagógus ne avatkozzon a folyamatba, csendes szemlélője maradjon

3. Külső irányított nevelés:

A pedagógus írja elő, meghatározza a gyermek tevékenységét. A gyermek alsóbbrendű szereplő a folyamatban.

4. Szabad nevelés:

- a pedagógus csak szolgáltató és a feltételeket teremti meg
- a nevelés önkifejlődő
- a pedagógus csak szemlélője a nevelési folyamatnak

5. Intellektuális modell:

- a nevelő példát mutat → a gyermek értelmére ható erkölcsi nevelés
- segítséget nyújt a meggyőződés, az életvezetés kialakításában
- nagy jelentőségűek a humán tárgyak oktatása

6. Naturalisztikus modell:

- nem szükséges a verbális tanítás
- a tudást, az ismeretet a gyakorlat során, a tapasztalat útján szerzik meg → az így megszerzett tudás elegendő lesz

7. Neotomizmus:

- célkitűzése: a vallásos életvitel nevelése
- központi feladata: a keresztény életre való felkészítés
- test és a lélek → központ a lélek
- irányított nevelési folyamat
- egyben normatív is, mivel normája van

- a nevelő személyes példamutatása meghatározó (verbális és egyéb módon is)

8. Instrumentalista irányzat:

- élethelyzeteket, konkrét szituációkat kell létrehozni, amelyekben a gyermek eldöntheti hogyan fog viselkedni
- döntési helyzetbe kerül a gyermek
- irányított nevelési folyamat
- demokráciára nevel → célja: a gyermek a demokratikus társadalom alkotó tagjává váljon
- feltétele: már az iskolának is demokratikusnak kell lennie

9. Ön kibontakoztató irányzat:

- a lehetőséget kell biztosítani
- a gyermek önmagát képzi
- ideákat ad és teremt
- a gyermek aktivitása fontos feltétel

10. Funkcionális irányzat:

- a gyermekkor a felnőtt korra nevel → nevelés a felnőtté válás folyamatát segíti
- fő tevékenysége: a játék és az utánpótlás

Nevelés: educatio

Nevelés: tudatos folyamat → érett, autonóm személyiség kialakítása

Az öntudatos, önálló személyiség kialakítása.

Célja: az egyén tudatosan, belső igényből cselekedje a jót.

Neveléssel öntudatos személyeket hozunk létre azzal a céllal, hogy szabadon tegyék a helyes és jó cselekedeteket.

Fináczy Ernő: Az idősebb nemzedék behatása a fiatalabb nemzedékre

Idomítás: dresszírozás

- az önállóság teljes hiánya
- a belső szabadság az idomított lényből hiányzik (pl. cirkuszi állatok)

Nevelés céljai:

- formális célok:
 - írott formájú, megvalósításra váró, meghatározott célkitűzések
 - erősen a külső környezet, a társadalom, a politika határozza meg
- informális célok:
 - íratlan formájú
 - pedagógus befolyása, a nevelő magán céljai

Nevelési célokat befolyásoló tényezők:

- állam, politikai hatalom, rendszerváltások, politikai változások
- a társadalom gazdasági helyzete

- emberek, családok gazdasági helyzete
- társadalom értékrendje
- pedagógus személye, értékrendje

Nevelési elméletek:

(Szükséges-e a nevelés? Lehet-e nevelni a gyermekeket? Mi a meghatározó a nevelésben?)

1. Biológiai determináltság elmélete:

- az ember biológiailag determinált lény
- örökölt tulajdonságokkal születik a gyermek → ami eleve meghatározza az életét
- pszichológusok véleménye: a nevelés eredményességét az örökölt tényezők 60-70 %-ban meghatározzák, a neveléssel 30 %-ban érhető el változás
- az elmélet tagadja a nevelés pozitív hatását
- pedagógiai optimizmus: az elmélettel szemben, 30 %-nál nagyobb esélyt lát a nevelésre → igenis neveljünk, mert a pszichológusok véleményénél nagyobb lehetőség rejlik a nevelésben

2. Milió elmélet:

- az elmélet a környezeti hatásokat hangsúlyozza
- a környezet, amelyben felnő a gyermek → meghatározza az egyént
- az emberek nevelhetők → neveléssel minden elérhető, az örökölt tulajdonságoknak kevés jelentőségük van
- következtetés levonása: helyes neveléssel a társadalom is megváltoztatható

3. Konvergencia elmélet:

- az örökölt tulajdonságok és a nevelés együttes hatása
- nevelés eredményessége: a biológiai determinizmus (50-70 %) – az ember születésétől fogva meghatározott tulajdonságainak- és a környezet hatásai (50-30 %) együttesen határozzák meg.
- bizonyos örökölt tulajdonságokkal jön az ember a világra, de ez korrigálható
- tehát: az ember nevelhető
(pl. alkoholizmus: örökölt hajlam adott, de erős, szilárd jellem elutasítja)
- helyes, folyamatos neveléssel sok minden elérhető
- helyes nevelés: rendszeres, céltudatos, szisztematikus
- nevelésben a minta: a környezet
- gyakorlás során fejlődnek ki: a jártasságok, képességek, adottságok
(pl. kisgyermek bármilyen nyelvet meg tud tanulni, nincs rögzült nyelvkészlete)
- elhanyagoló nevelés következményei → pedagógus erkölcsi kötelessége, hivatása!

Nevelési eszmék: (nevelés – örök kategória)

1. Ősközösségi társadalom:

- emberek egyenrangúak voltak
- nagyfokú demokrácia jellemzi
- elkülönült női-férfi szerep, különböző feladatokkal
- egy dologban minden ősközösségi társadalom közös: valamiben hittek → hitközösségek voltak
- nevelésre vonatkozó következtetéseket vonhatunk le:
 - néprajzi – etnográfiai kutatások

- történelmi ismeretek
- mai csoportok, kis törzsek
- mire nevelték a gyermekeket?
 - az idősek tisztelete
 - a társadalmi együttélés szabályainak betartása
 - létfenntartás biztosítás módjának elsajátítása
(pl. nők: gyűjtögetés, gyereknevelés, család ellátása)
- a gyermek az ismereteket elsajátította: utánzással, magyarázással, játékossgal
- az utánzást a beszéd végig kísérte (először tagolatlan, majd tagolt beszéd)
- a generációk továbbadták az ismereteket
- a gyermekek tevélegesen segítettek – erejüknek megfelelő feladatot kaptak
- fiúk és lányok együtt nevelkedtek serdülőkorig
- fontos eleme életüknek: a felnőtté avatás
- serdülőkor → próba kiállása → férfivá avatás → a közösség teljes jogú tagjává válás

2. Ókori társadalmak:

- nagy folyamok mentén bontakoztak ki, kereskedelmi útvonalak által
- valamennyi rabszolgatartó társadalom volt
- társadalom szerkezet: hierarchia szerint → rabszolga - uralkodó
- rabszolga: katonák voltak, kiszolgálták a felsőbb réteget
- erős hitvilág volt mindegyikben (Egyiptom, Mezopotámia, Kína, India)
- papi réteg: legműveltebb, legértelmesebb réteg – az uralkodót segítő réteg
- államapparátus kialakulása – irányító réteg → írni, olvasni tudó emberek
- törvények, adók kiírása → az össztársadalmi igény szükségessé tette az iskolák kialakítását
- elemi ismereteket tanultak (írni – olvasni - énekelni)
- papi réteg – magasabb szintű tudás (matematika, csillagászat, filozófia)
- nagyon szigorú nevelés – dresszúra, testi fenyítés természetes volt

3. Görög kultúra:

Spárta:

- erős dresszúra hatja át
- eszménykép: a jó katona
- gyermekek 7 éves korukig voltak erős neveléssel a családban → kisfiúkat ekkor katonai táborba vitték
- spártai körülmények között (puritán módon) nevelték őket – egyoldalú harcias szempontból
- gyermek az állam tulajdona – Vének Tanácsa döntött a csecsemők sorsáról
- egysíkú nevelés
- kegyetlen nevelés
- egészséges fiúk és lányok nevelése – fiú → edzett katona; lány → egészséges csecsemő szülése

Athén:

- rendkívül demokratikus társadalom
- harmonikus ember eszménykép
 - biztos ismeretekkel rendelkezik a világról, arról a társadalomról, ahol él
 - mivel szabad választópolgár volt
- jó szakmai ismeretekkel rendelkeztek

- fejlett művészetek – iskolák létrehozása
 - grammatikai – nyelvi képzés
 - mozgás és zene
 - sport (testi fejlettségre nagy gondot fordítottak)
- művészet → nemesíti az embert → erkölcsösebbé válik
- alapfokú iskolák
- felsőfokú iskolák – különböző filozófiai iskolák alakultak ki

Római birodalom:

- görög hatás nagyon erősen érvényesült
- óriási állam – óriási államapparátus
- iskolák: 7 szabad művészet
 - grammatika – nyelvtan
 - szónoklattan (retorika)
 - logika
 - aritmetika
 - asztronómia (csillagászat)
 - geometria
 - zeneelmélet
- kereszténység kialakulása, terjedése Ny→K

Keresztény nevelés:

- eszmények: - hit és szeretet
 - béketűrés
 - önfeláldozás
 - nyugalom
 - szegénység
 - alázatosság
- kora kereszténység:
 - vagyonközösségben éltek
 - előző életüket feladták
 - egyszerű emberek voltak
 - a túlvilági életben éltek életüket tovább
 - gyermekek nevelésében: a mesék, történetek nevelő erejét felismerték
- reneszánszban találkozunk majd ismét a görög kultúrával
- reformációban a kora kereszténységhez akartak visszatérni

Népvándorlás kora:

- 476- rabszolgatartó és ókori társadalmak felbomlása
- Európa - K→Ny – népvándorlás kora
- kultúra értékeinek (tárgyi és írásos emlékek) tudatos lerombolása
- a kultúra folytonosságát a szerzetesek biztosították
- Itáliában az első szerzetesrend: a Szent Benedek rend
- szerzetesrendek: önálló gazdasági ellátásra épült, zárt szervezetek
- az ifjúság nevelését önként felvállalták a szerzetesrendek
- oktató, nevelői munka a rendekben – latinul tanultak
- tanult ember pappá vált → később szabályozták: nem minden tanult embert szenteltek pappá
- klerikus réteg: iskolát végzett, írni-olvasni tudó értelmiségi réteg

- a világi papokat külső iskolákban nevelték → kapcsolatteremtés a hívekkel
- iskola fajták Ny-Európában:
 - plébániák iskolája
 - székesegyházi iskolák → középkori egyetemek ebből alakulnak ki –Xorbon

Államalapítás kora:

- a magyar állam is a nyugati államok mintájára alakul ki
- a magyarországi iskolák is a nyugat-európai mintákra épülnek ki
- 996 – Pannonhalma – Szent Márton hegye – első iskola – Géza fejedelem alapította – Bencés szerzetesrend
- Géza fejedelem: sámán hitről áttér – keresztény hitre; fiát Vajkot megkereszteltette
- István feladata:
 - keresztény állam megteremtése
 - feudális állam létrehozása
 - egyszerre a nyugati példa alapján
- István 2 érsekséget és 8 püspökséget hozott létre
- iskolák létrehozása: kolostori, plébániái, székesegyházi iskolák
- egyetemeken (universitázok) a tudások összességét tanították
 - egyetlen bejutási feltétel: a latin nyelv ismerete
 - csak férfiak lehettek
 - két év alapképzés, általános képzés után vizsgát tettek
 - aztán fakultást választottak: teológia, jog, orvosi (később: természet tud.)

Céhek kora:

- gazdasági fejlődés → céhek alakulása → mesterképzés
- a képzés nem külön iskolákban történik, hanem a saját műhelyben
- inasok
- legények – vándorútra indulnak
 - új ismeretekkel egészítik ki tudásukat
 - nyelvismeretre tesznek szert
 - a XX. Századik élő gyakorlat volt Magyarországon
 - visszatértük után mestervizsgát tettek

Lovagi kultúra:

- ezredforduló után alakult ki, célja: a Szentföld védelme
- egyházi, vallásos, hitbéli alapú eszme
- lovagi erények:
 - vallásosság (bár mindenki vallásos volt a felvilágosodás koráig)
 - gyengék segítése és védelme
 - nők védelme és segítség
 - lovaglás
 - vívás
 - úszás
 - sakkozás
 - zene (ének, hangszerjáték)
- középkor általános jellemzői:
 - földi élet – átmeneti korszak → túlvilági élet reménye
 - a földi dolgok kevésbé fontosak
 - puritán, egyszerű, erkölcsös életet éltek
 - tudományok háttérbe szorultak
 - testi kultúra kevésbé fontos

Reneszánsz kora: (v. humanizmus kora)

- Itáliából indul ki és Magyarországon alakul ki először – Mátyás király udvara
- reneszánsz: újjászületés → visszanyúltak az ókorba
- humanizmus: emberközpontúság → fontos lett az egyén, az ember
- megszűnik a túlvilág gondolata
- tudás, művészetek, sokszínűség, testi nevelés (görög, római kultúrához visszavezetés – ókori klasszikusokat olvasnak görög és latin eredeti nyelven)
- a mai klasszikus gimnázium alapja → felső oktatásra készít fel
- Vitéz János

Reformáció kora:

- Kálvin, Luther (Ny→K)
- célja: a katolikus egyház reformációja → visszatérés az őskereszténységhez
- egyszerű, külsőségtől mentes egyház létrehozása
- a reformált egyházakat a puritánság és az egyszerűség jellemzi
- Biblia lefordítása anyanyelvekre → anyanyelvi kisiskolák indítása
- minden egyház létrehozza saját felekezeti iskoláját → iskolák sokfélesége indul el
- színes iskolarendszer alakul ki: állami és egyházi vonalon is
- Apáczai Csere János – Magyar Enciklopédia szerkesztése
- Comenius
 - Pansophia: Mindenkit – mindenre megtanítani
 - oktatási rend, tanmenet, tanterv bevezetése
 - első tankönyv, amely illusztrációt, szemléltető képet is tartalmazott
 - oktatási alapelvek: rendszeresség elve, szemléltetés elve, tervszerűség elve, tudományosság elve, fokozatosság elve
 - a didaktikus oktatás atyja

Felvilágosodás kora:

- a feltörekvő polgárság eszméit hordozza
- polgárság: vagyonnal rendelkezik, de születési előjogokkal nem rendelkezik → ebből következően: hatalommal sem rendelkezik
- a felvilágosodás eszméje: a forradalom eszméje
- a polgárság magának: jogokat, szabadságot, egyenlőséget követel
- a kor filozófusai: Voltaire, Diderot, Rousseau
- Rousseau – fő műve: Emil vagy a nevelésről
 - Emil magánneveléséről szól – nevelő: maga Rousseau
 - 12 éves koráig Emilt az egészséges természetes közegben neveli → természetben, a romlott társadalomtól távol
 - Emil a természetben, tapasztalat útján szerzi meg ismereteit
 - 12 éves kora után vezeti vissza a társadalomba, amikor ellen tud mondani a kor csábításainak
- Rousseau gyermek szemlélete: (elsőként mondja ki)
 - A gyermek nem kicsinyített felnőtt.
 - A gyermek sajátos gyermeki világgal, gondolattal rendelkezik.
- Pestalozzi – XIX. – XX. sz. fordulója

A gyermek megismerésének lehetőségei, módszerei:

1. A megfigyelés:

- a gyermek megismerésének legősibb módja a megfigyelés
- általában nehéz feladat a megfigyelés
- minden évben, évelején, rendszeresen meg kell figyelni a gyermeket (pl. mi változott rajta a nyári szünetben?)
- a megfigyelésnek mindig célzottnak kell lennie – megfigyelés szempontjai
- fontos a megfigyelés helye, ideje
- a globális képhez szükséges a minél több oldalról való megfigyelés
- kötött rendszerben hogyan viselkedik?
 - ✓ figyel-e az utasításokra?
 - ✓ hogyan tartja be az utasításokat?
 - ✓ hogyan viseli a foglalkozási korlátot?
 - ✓ a gyermek minősítése a foglalkozáson tanúsított viselkedése alapján történik
- szabadidőben hogyan viselkedik?
 - ✓ mit jelent számára a kötetlenség?
 - ✓ rendelkezik-e szabadidőben belső fegyelemmel?
 - ✓ tud-e korlátot szabni önmagának?
 - ✓ kivel van szabadidejében? (egyedül? csoportosulnak-e köré?)
- a megállapításokat, a változásokat le kell írni! (mikor? mi? hol?)
- a változások okait meg kell keresni!
- valamiben minden gyermek ügyes és tehetséges → meg kell találni!

2. Beszélgetés:

- határozott célú beszélgetés → átalakulhat interjúvá
- tervekészítés – átgondolás → a kérdéssor összeállítása előre
- a beszélgetésről jegyzet készítése
- a gyermek a beszélgetésben partner → meg kell nyerni a beszélgetésre!
- tapintatos beszélgetés!
- nem kikérdezés!

Interjú:

- a beszélgetés egyfajta formája
- tudatosan előkészített, tervezett kérdés sorozat
- célja: a „mellébeszélés”, az „elkalandozás” elkerülése
- kontroll kérdések beépítése

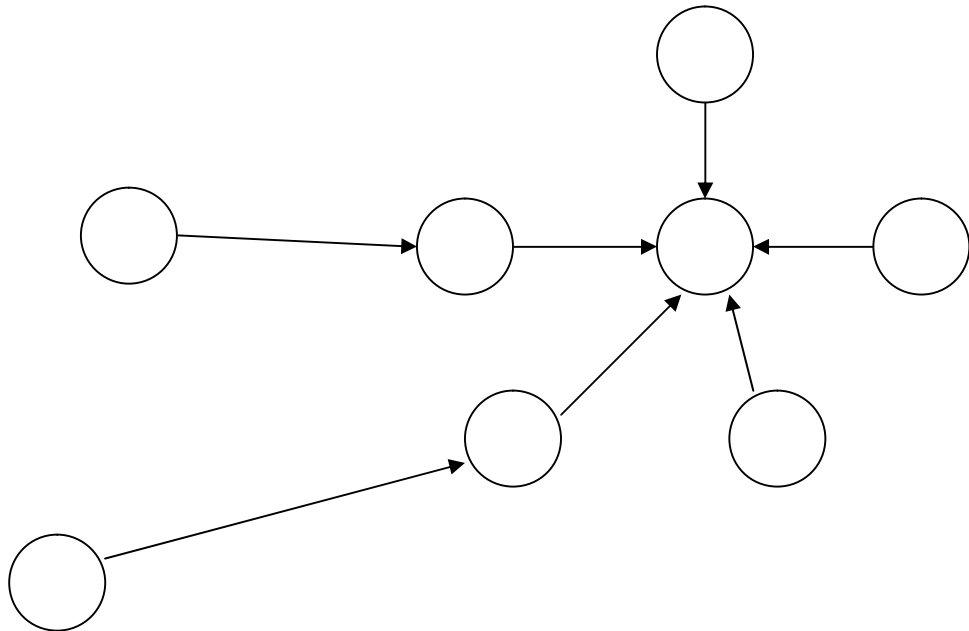
3. Családlátogatás:

- az elmúlt évtizedekben kiment a gyakorlatból, de napjainkban újra visszatérőben van
- körültekintően, tapintatosan kell megszervezni minden egyes családlátogatást!
- a szülők nem minden esetben örülnek a családlátogatásnak
- a gyermekek között sorrendet kell felállítani és a problémás gyermekek családjához mindenképp el kell menni
- a családlátogatás sikere nagyrészt a pedagógus személyiségétől függ
- a pedagógusnak mindenkivel meg kell találnia a közös beszélgetési szintet
- a szülők elzárkózásának oka lehet a rossz életkörülményük, melyet szégyellnek

- a családlátogatás haszna:
 - ✓ a valós, reális helyzet megismerése (milyen környezetben él a gyermek?)
 - ✓ a szülő-gyermek kapcsolat megismerése
 - ✓ a látszat és valós helyzetkép érzékelése (mit csinálnak most másképp?)
 - ✓ milyen a lakás felszereltsége?
 - ✓ mennyi könyv van a lakásban?

4. Szociometria:

- a XIX. sz. második felében alakult ki a módszer
- a pedagógus „trükkös” kérdéseket tesz fel a gyerekeknek, majd a válaszok alapján információt szerez arra vonatkozóan, hogy milyen kapcsolatban vannak egymással.
pl. kivel lennél egy sátorban a nyári kiránduláson?
- csoport közösség: pl.

- legnagyobb figyelmet követel: a „sztár” gyermek és a „peremhelyzetű” gyermek
- peremhelyzetű gyermek: őt senki nem választotta, ő viszont menne a közösségbe
→ veszély: deviáns csoporthoz kapcsolódás → kölcsönös befogadás élménye

5. Gyermek írásos, rajzos munkái:

- az írásos, rajzos munkák megismertetik a gyermeket (pl. fa rajz, fogalmazások)

- családrajz: a gyermekkel lerajzoltatjuk a családot – „A mi családunk”
- a rajzból következtetéseket vonhatunk le:
 - ✓ teljes-e a család?
 - ✓ kit tesz első helyre és milyen nagyságban?(anya, apa)
 - ✓ önmagát hova helyezi?
 - ✓ mennyire óriási a szülő?
 - ✓ mennyire fenyegető a szülő?
 - ✓ mennyire vidám a szülő?
 - ✓ milyen a színek használata?
- a jellemzések nem mindig hitelesek!

A nevelő személyisége, nevelésben betöltött szerepe. Nevelési stílusok és attitűdök. Sikerek és kudarcok a nevelésben. Egyéni, csoportos, közösségi nevelés lehetőségei, formái.

Nevelési stílusok:

1. Demokratikus:

- a nevelő megerősít, de nem irányít
- együtt választanak, döntenek v. a gyermek egyedül választ (pl. hogy mit csináljon)
- a tervszerűség felé irányít
- a vezető távollétében is dolgozik a csoport
- közösen, összedolgozik a csoport
- a tagok között intim kapcsolat alakul ki
- a csoport teljesítménye gazdag és kreatív
- a gyermekek jól érzik magukat a csoportban
- bizalommal fordulnak a vezetőhöz
- az objektív bírálat javítja a munkát
- a vezető dicsér és tárgyilagos
- a vezető segít, ha valamit nem tudnak a csoporttagok
- a csoport egyenletesen dolgozik, eredményes teljesítményt nyújt
- a csoport pozitív szellemű
- kényszer és agresszió nem jellemző
- a csoporttagok együttműködnek, elmélyült alkotókedv a jellemző
- a vezető megerősíti az alkotókedvet, a gyermekek egyre alkotóbbá válnak, kialakul a „még” szelleme
- megbecsülik egymás munkáját, vezetőjüket
- jókedv, jó teljesítmény jellemzi a csoportot
- magas és kétoldalú a kommunikáció szintje
- a szabályokat a nevelő hozza, de alakíthatók, módosíthatók
- autoriter – kölcsönösségre törekvés
- az autoriter nevelésű gyermek kompetens gyermekké válik → jól teljesítő gyermek

2. Autokratikus:

- a vezető engedelmességet követel, passzivitásra kényszerít
- beavatkozik és megakadályozza a kezdeményezést

- ellentmondást nem tűr, parancsként adja a feladatot (amely a demokratikus jellegűnél szabadon választható)
- egysíkú utasításokat ad a vezető
- a parancsszó elveszi a cselekvési kedvet
- az egyéni ötletek száma csökken, majd el is marad
- beszabályozott tevékenység
- suttogás, az agresszivitás, a félelem légköre jellemző a csoportra
- a vad fegyelem, a követelés miatt, megjelenik a félelem és az agresszió
- a vezető „kötekedik” velük, ők is „piszkálják” egymást
- egymás besúgása, beárulása jellemző
- a gyerekek átveszik a vezető stílusát, ami egyben kritikát jelent a vezetőre
- a vezető a metakommunikációjával is parancsol
- szembeszegülést nem tűr a vezető
- az igazságtalan vádaskodás és a nem reális dicséret egyaránt jellemző
- az érdemtelen szidás és egymáshoz hasonlítás gyakori vezetői magatartás
- a dressúra légköre jellemzi a csoportot – „azt csináljuk, amit kell!”
- szabályt egyoldalúan a nevelő alkotja – betartásuk kötelező érvényű

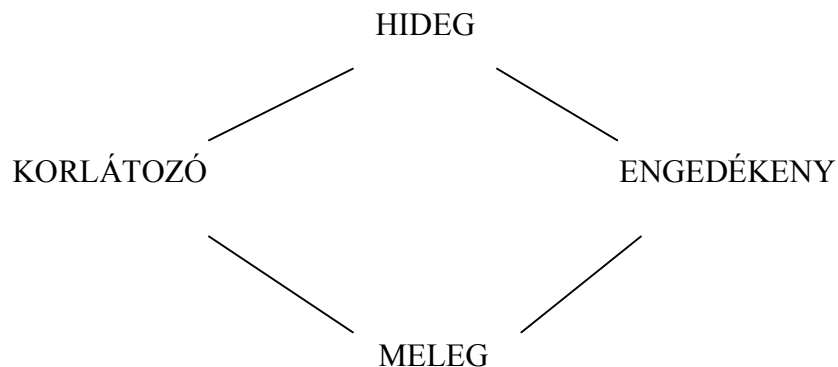
3. Laissez fair:

- passzív, nem irányító vezető
- a vezető személytelen
- az irányítás hiánya miatt a csoport egy része nem dolgozik
- a vezető mindent megenged
- lehet „rosszalkodni”, mert nincs büntetés
- a csoporttagok élvezik az egymás felé irányuló gátlástalan viselkedést
- egyenetlen, gyenge teljesítmény
- a légkör bizonytalanságot teremt
- a bizonytalanságot az érzékenyek szenvedik el
- egyszerre vonzó és taszító
- a csoport felbomlik, mintha ott sem lenne a vezető („bohóckodás”)
- szabados légkör jellemzi a csoportot, ami az indulat levezetésének kedvez
- a teljesítmény egyre csökken, majd teljesen megszűnik
- anarchiához vezet – szabályok nincsenek

Szabályok – büntetések:

- milyen erős retorziót alkalmaz a nevelő a szabályok megsértéséért?
- erős büntetés → frusztráció → feszültség levezetése a gyengébben → agresszív viselkedés növekedése

Nevelői attitűdök:

Egyéni, csoportos, közösségi nevelés lehetőségei:

Senki sem különálló sziget.....

Valamennyien társadalomban élünk → az ember társadalmi lény
Mindenki egyéniség → de nem egyedüli sziget! → mindenki individum
Az ember úgy él a társadalomban, hogy egy családba beleszületik
Család: kiscsoport

Kiscsoport: 3-5 fő – max. 20 fő

Nagycsoport: 20- 25 fő felett

A kiscsoport nem egyenlő a felülről alakított – óvodai, iskolai, munkahelyi – csoportokkal!

Csoportok csoportosítása:

- létszám szerint:
 - kis létszámú: pedagógia szerint: max 20 fő; pszichológia szerint: 10-12 fő
 - nagy létszámú
- szervezési mód szerint:
 - formális – külső szempont szerint történik a besorolás
 - informális – spontán módon, mindig belső indíttatás szerint
- érintkezés szerint:
 - elsődleges – pl. család
 - másodlagos – iskola, munkahely („tartjuk magunkat”)
- elhatárolódás szerint:
 - vonatkoztatási csop. – fontos referencia közeg
 - negatív vonatkoztatási csop.

A kiscsoport alkotás okai:

- bizonytalanság érzete: idegen közegbe való bekerülés → pszichés érzést vált ki
- a korábbi megszokott közeg elhagyása → gyökértelessé válás
- egyedüllét, szorongás → információ hiány miatt
- viszonyításra van szükség → milyen vagyok másokhoz képest?

- tájékozódási lehetőség
- a bizalom tere (kikben bízok meg?)
- egyéni szimpátia alapján (külső és belső tetszés)
- közös érdeklődés – összekötő erő

Csoportképző erők:

- spontán alakulnak, nem felülről irányítottak
- a tagoknak közös problémájuk van (közös sors, közös megpróbáltatás, közös szenvedés pl. nagycsaládosok, autisták, liszt érzékenyek)
- felszólító jellege is lehet – tessék rám figyelni!
- kapcsolódhat tudáshoz, értékhez is

Csoport jellemzői:

- a csoportot a csoportnorma tartja össze – tiltó és előíró normák
- a tagoknak a normát el kell fogadniuk, és ahhoz alkalmazkodniuk kell
- a csoport meghatározója a csoportnorma
 - ✓ kívülről átvett normák
 - ✓ belülről alakult normák - csoportnormát bármelyik csoporttag indítványozhatja (pl. indítvány, példamutatás)
- a csoportnorma nem mindig írott formájú, inkább szóbeli, egymás közötti
- hasonulás: normák elfogadása
- norma megszegése szankcióval jár - negatív jel esetén a csoport kiveti a normához nem illeszkedő tagot
- a csoportnormák eltérhetnek, elkülönülhetnek a társadalmi konvencióktól (pl. szkinhedek) vagy belesimulhatnak a társadalmi normákba.
- a csoportokat mindig az azonos érdek tartja össze - azonos célok
- a csoportokat a társadalom szintjén egyfajta elkülönülés jellemzi, amely egyben segít a csoportok közötti eligazodásban (pl. az öltözet segít eligazodni a csoport felismerésében)
- a csoportok valamilyen viselkedésformát is jelentenek
- a csoportban nagyfokú demokrácia uralkodik
- de a csoporton belül is kialakul a hierarchia, egyfajta hierarchikus felépítés
- a csoport vezető személye lesz:
 - ✓ aki több információval, tudással rendelkezik a csoport tagjainál
 - ✓ több kapcsolata, nagy ismeretsége van
 - ✓ valamilyen kiemelkedő tulajdonsággal rendelkezik
 - ✓ elfogadják a csoporttagok
- a vezetők döntéseit a tagok elfogadják
- a státuszokhoz bizonyos jogok és kötelezettségek járnak
- a csoport nem állandó, hanem állandóan változó (tagok jönnek és mennek)

Kohézió:

- csoport összetartó erő
 - ✓ feladat vagy célalapú kohézió
 - ✓ érzelmi vagy kapcsolat alapú kohézió
 - ✓ a köztük egyensúlya nagyon fontos → nevelő feladata!
- kohézió növelése:
 - ✓ kooperatív feladatok
 - ✓ együttes élmény teremtése
 - ✓ nehéz legyen bejutni a csoportba (büszke, hogy a csoporthoz tartozik)

- a kohéziós erő veszély esetén mindig nő!

Nagy csoportok:

- velünk született, nemhez tartozás – mindenki tartozik ebbe
- szerzett csoporthoz tartozás – életünk során jutunk hozzá
 - ✓ első csoport a család
 - ✓ bölcsődei csoportok
 - ✓ óvoda: kis-, közép-, nagy-, vegyes csoportok
 - ✓ kisiskoláskor
 - ✓ nagyiskoláskor
- bölcsőde, kiscsoport: együttlét található, egymás mellett tevékenykednek a kicsik
- középső- és nagycsoport: már együtt játszanak, baráti szálak alakulnak ki, tárgy vagy tevékenység kapcsolja össze a gyermekeket, naponként változó a csoport
- kisiskoláskor: ebben a korban alakulnak ki az első kiscsoportok, csoportképződés nemcsak a külső tulajdonságok alapján történik, hanem a belső értékek szerint is.
- Nagyiskoláskor: 9-10 éves korban erősödik a csoportképződés

Szociometria: a gyermekek közötti csoportosulás kimutatását szolgálja

- nevelő szerepe: minél jobban megismerje a csoportot (ki-kivel barátkozik?)
- a csoporton belüli központi személyek felismerése: csoporton belüli kiscsoportok vezetői kikkel tartanak kapcsolatot
- különös figyelmet igényel:
 - ✓ sztár gyermek
 - ✓ magányos vagy peremhely lévő gyermek → deviancia veszélye!
- lásd! Lejjebb!

Csoport szerepek:

- vezető: a kezdeményező
 - ✓ lehet változó
 - ✓ formális – informális vezető
- bűnbak: zsidó kultúrkör, rabbi évente ráolvasta egy bakkecskére a csoport bűneit
 - ✓ negatív szerep
 - ✓ a nevelő felelős érte – hogy ki ne alakuljon
- bohóc:
 - ✓ védekező szerep a nevelő felé
 - ✓ több figyelemre vágyik, de nem tudja teljesíteni az elvárást
 - ✓ általában később szeretne kijönni ebből a szerepből, de nem tud
 - mert a csoport nem engedi
 - mivel a bohóc bármit kimondhat
 - a csoport feszültség levezetését szolgáló szerep
 - ✓ nevelő feladata: segíteni kijönni a szerepből → biztos sikert hozó feladat
- szakértő:
 - ✓ az osztály élén áll, a gyerekek jelölték ebbe a szerepbe
 - ✓ valóban többlettudása van egy témában
- eminens:
 - ✓ szuper gyerek
 - ✓ a társak kevésbé szeretik
 - ✓ mi a háttere?
- kívülálló:
 - ✓ gyakran beleolvad a nagy átlagba

Szerepek:

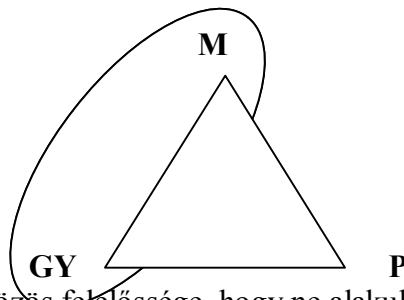
- önként vállalt: általában összhangban a saját személyiségünkkel, énképünkkel
- ránk ruházott: a csoport hiányát elégíti ki
- velünk született: pl. életkor, nem, gyermek, felnőtt

Család:

- társadalom építőköve: a család
- természetes, elsődleges kiscsoport
- legszükségesebben: férfi és nő és egy gyermek (min. 3 fős csoport)
- szülők és az utód folyamatos együttélését jelenti
- a családtagokat a vérségi kapcsolat köti össze (a legerősebb kapcsolat)
- a család állandóan változó, fejlődő csoport
- különböző korszakai vannak
 - ✓ kezdeti fázis: utódok nélkül és utódok megjelenése
 - ✓ utódok növekedése
 - ✓ utódok elhagyják a családi házat és otthont alapítanak
 - ✓ unokák megjelenése
 - ✓ magányosság, egyedüllét
- a család feladatai, melyet el kell látni:
 - ✓ reprodukciós feladat
 - ✓ gazdasági funkció: a fogyasztást és a megélhetést kell biztosítani
 - ✓ szocializáció: az elsődleges szocializáció színtere
 - ✓ rekreáció: pihenés, pszichikai feltöltődés, szerepek letétele
- a család hierarchikus képződmény
- vezető ereje kettős: anya és apa
- Magyarországon hagyományosan az apa a fenntartó- vezető szerep
- a vezető szerepből következően vannak normák → a gyermeknek el kell fogadni ezeket a normákat
- nők egyenjogúsága → női, anyai feladataik csorbulnak
- a család akkor egészséges, ha minél kevesebb és gyengébb az alrendszere

Haley- féle család modell:

- a család egy dinamikusan fejlődő folyamat, amely szakaszokra osztható
- 0. szakasz: az udvarlás
 - ✓ meghatározza a későbbi folyamatot
- 1. szakasz: házasságkötés
 - ✓ szabályok kialakulása
 - ✓ két különböző rendszer egyesülése
 - ✓ gyermek nélküli szakasz
 - ✓ intricit szabályok kialakulása (pl. cipő levétele, vizes törölköző helye)
 - ✓ ha kevés az idő az első gyermek érkezéséig, akkor nem tudnak kialakulni ezek a szabályok
- 2. szakasz: első gyermek érkezése
 - ✓ a kisgyermekes család
 - ✓ új szerepek kialakulása (pl. anyós → nagymama)
 - ✓ rendszerek kialakulása

- ✓ anya –apa közös felelőssége, hogy ne alakuljon ki az erős alrendszer
- ✓ szerepek átosztása: apa – anya szerep: tanult szerep
- ✓ első gyermek: kitüntetett szerep → ő szocializálja a szülőket apává és anyává
- ✓ kölcsönös folyamat
- ✓ válás: rosszul megalapozott házasság
- 3. szakasz: második (ill. további) gyermek érkezése
 - ✓ az első gyermek megszokta, hogy ő a figyelem középpontja
 - ✓ második gyermek trón fosztja az elsőt → regredukálódik: visszaesik egy korábbi fejlődési szintre
 - ✓ második gyermeknek ez természetes állapot
 - ✓ apa: azt éli meg, hogy ő a családfenntartó és elvárja, hogy otthon ő legyen a középpont
 - ✓ anya: áldozatként éli meg a helyzetet
 - ✓ ha nincs helyesen megbeszélve → feszültség
 - ✓ kiosztódnak az új szerepek
 - ✓ legidősebb testvér: mindig a legkompetensebb lesz
 - ✓ legfiatalabb: mindig a legkevésbé lesz kompetens → mindig a legfiatalabb marad
 - ✓ általában a legidősebb és a legfiatalabb testvérek kötnek koalíciót
 - ✓ középső gyermeknél nincs állandósult szerep → váltakozóan, hol az idősebbhez, hol a fiatalabbhoz viszonyul
 - ✓ az általánosítható viszonyt nagyban befolyásolja az életkor különbség és a nem
 - ✓ pedagógusként ismerni kell ezt a folyamatot!
- 4. szakasz: középső szakasz
 - ✓ nő: visszamegy dolgozni → hátrányos helyzete – pályakezdő, gyerekek
 - ✓ férfi: karrierje csúcán, társadalmilag jó státusz
 - ✓ szerepek, alcsoportok átalakulnak
 - ✓ kompenzatív folyamat: férfi szeretőt tart, nő is keres valakit, hogy bebizonyítsa értékét
 - ✓ válás: jól megalapozott, de rosszul gondozott házasság
- 5. szakasz: fészekhagyás
 - ✓ szülők magukra maradnak
 - ✓ nehéz helyzete van a legelsőnek és a legutolsóknak eltávozó gyermeknek
 - ✓ első távozónak nincs kitaposott út
 - ✓ utolsót nem akarják elengedni, ha rosszul működik a házasság, a gyermek a „villámhárító”
 - ✓ válás: gyermekek felnőttek, már nincs rájuk szükség, engedj szabadon
- 6. szakasz: nyugdíjas
 - ✓ végképp egymásra vannak utalva (még dolgozni sem tudnak elmenni)

- ✓ válás: pánikszerű bepótolása a kimaradt életnek

Szocializáció:

- az adott társadalom normáinak, szabályainak elsajátíttatása és elsajátítása
- két ágense van: aki végzi és aki fogadja
- olyan folyamat, melynek tagjai az emberek és születésüktől életük végéig tart
- az egyén beépülése a társadalomba
- melynek során, az egyén elsajátítja a kultúra elemeit
- a tanulás különböző formáira épül, de nem azonos a tanulással
- nagyon eltérő folyamat (ki milyen társadalomba születik, úgy szocializálódik)
- indító közege a család (amilyen a család, olyan a gyermek)
- a szocializáció folyamatában különböző pozíciója van az egyénnek, a szülőnek, a nagyszülőnek
- a szocializáció kettős folyamat:
 - ✓ a gyermek egyéniség is lesz
 - ✓ és a társadalom tagjává is válik
- szerep:
 - ✓ magatartás, cselekvés, tevékenység
 - ✓ a családtagok elvárják az újonnan bekerülő tagoktól az azonosulást
- folyamatos szerepváltásokkal találkozik a gyermek (pl. nő → anya → feleség)

Individualizáció:

- az egyéniség kialakulása
- hosszantartó folyamat

Ismeret elsajátítás:

1. Kognitív rész:

- párhuzamosan fejlődik, egymástól elválaszthatatlan:
 - ✓ a gondolkodás fejlődése
 - ✓ nyelv elsajátítása
 - ✓ beszéd fejlődése
- gondolkodás: egyszerű g., primitív g., bonyolult g.
- nagyon fontos a gyermekkel való beszélgetés:
 - ✓ szókincs és gondolkodás fejlesztése
 - ✓ kommunikáció kialakulása

2. Instrumentális rész:

- eszközhasználat megtanulása
- járás
- beszéd
- alapvető evési, ivási szokások
- hangképzés megfigyelése (egész pici kortól)
- rajzolás: előkészíti az írástanulást
- automatizálódás – pl. cipőfűző kötése kb. az 1. osztály végére válik automatikussá
- utánzásnak és a figyelemnek nagy szerepe van
- nagyon fontos a gyermeket körülvevő környezet és család modell
- a gyermek viselkedése megmutatja a szocializáció szintjét (az egyéni adottságok azonban nagymértékben befolyásolják)

3. Normadimenzió:

- az ember normákat sajátít el
- a társadalmi és családi norma egymással nem ellentétes, hanem hasonló
- erkölcsi norma:
 - ✓ mi a jó – rossz
 - ✓ mi a helyes – helytelen
- erkölcsi értékek elsajátítása (pl. idősök tisztelete, mások tulajdonának tisztelete)
- esztétikai normák
 - ✓ mi a vonzó és taszító
 - ✓ mi az, amitől elhatároljuk magunkat
 - ✓ ízlésvilág kialakulása (állandóan változik az élet folyamán)
- jogérzék
 - ✓ mit szabad tenni és mit nem szabad tenni
 - ✓ igazságos – nem igazságos
 - ✓ világnézet – világról való felfogás kialakulása
 - ✓ tapasztalatok és a környezet befolyásolása
- hitélet
 - ✓ vallásosság
 - ✓ hisz vagy nem hisz valamiben

4. Szereptanulás:

- identifikáció = azonosulás
- legyen pozitív modell, akivel azonosulni tud
- leginkább azt választja, akit nagyon szeret – a jutalmazót!
- már a bölcsőde és az óvoda is befolyásolja a szerepeket
- iskola – megfelelő pedagógus! (az első tanítóhoz ragaszkodik!)

Tanulás:

Tanulás:

- tanulási formák:
 - klasszikus kondicionálás – Pawlow
 - operáns kondicionálás
 - jutalmazás – büntetés
 - komplex tanulás
 - szociális tanulás, modellkövetés
- egy folyamat, amelyben a legkülönbözőbb úton szerzünk ismereteket
- célja: tudásra való szertevés
- pszichikus folyamatok aktivizálása szükséges hozzá:
 - figyelem, emlékezés, észlelés, érzékelés, gondolkodás, bevésés
- a figyelemnek és az akaratnak nagy szerepe van a tanulásban
- módjai:
 - verbális: könyveket, szövegeket forgatva fejlődik
 - szociális: társas viselkedések elsajátítása
 - próba – szerencse tanulás
 - utánzásos tanulás (pl. anyanyelv elsajátítása)
 - lecke tanulás
 - belátásos tanulás - interiorizáció (mások tanácsára cselekszik így)
 - problémamegoldó tanulás → mozgósítom az ismereteimet és megoldom az adott problémát
- tanulás eredményességét befolyásoló tényezők:

- ráfordított időtényező – szükséges időt fordít a tanulásra?
- belső tényezők:
 - tanuló motiváltsága, érdeklődése, hozzáállása, kitartása, figyelme
- külső tényezők:
 - előzetes tudásanyag, amihez az új anyag kapcsolható
 - tanítás minősége (gyermek központúsága) → eljut-e a tanítási órán az ismeretek elsajátításához?
- tanulás:
 - aktív elsajátítási folyamat, a pedagógus és a gyermek együttes tevékenysége
 - a pedagógus tudatos, tervszerű, folyamatos munkája, amely a tanuló aktivitását igényli
- jártasságok, készségek, képességek fejlesztése

Memória:

- rövid távú, hosszú távú
- már a magzati életben van memória csíra
- 1,5-2 év körül – első tudatos memória használata – felismeri magát a tükörben
- legtöbb gyermek 4-5 éves kortól emlékezik
- önéletrajz 5 éves kortól kezd foszlányokban megjelenni

Ismeret: fogalmak, információk, törvények

- ismeret szintje: tények, adatok, amelyeket fel tud idézni
- megértés szintje: az ismeretek közötti összefüggéseket is felismeri
- alkalmazás szintje: ismeretei vannak, összefüggéseket felismeri, képes a tudás alkalmazására

Tudás: megszerzett ismeret és alkalmazása

- a megszerzett tudás teljesítményképes legyen
- alkalmazható, alkotóképes tudást jelentsen
- eszközként használható tudást nyújtson
- a tanulás folyamatában jön létre:
 - ✓ kulturális javak összessége
 - ✓ a készségekkel, képességekkel kapcsolatos tudás
- társadalmi tudás (szociális) – emberi viszonyok; egyéni tudás
- minden korban más és más a tartalma

Egyéni képességek kibontakoztatásának lehetőségei:

Képesség – készség – adottság – hajlam – öröklöttség – tehetség – zsenialitás

Öröklés – érés – tanulás - nevelés

Képesség → fejlesztés

Készség → gyakorlás

Tehetség → potenciális lehetőség

Nevelői munka eredményessége függ:

- a gyermek aktív részvételétől

- a nevelő szakember irányító munkájától
- szülő támogató együttműködésétől

Nevelői munka feladatai:

- képesség fejlesztése – legfontosabb feladat
 - ✓ társadalmi életre, a társadalmi beilleszkedésre nevelés → szocializáció /a szocializáció elősegítése, támogatása/
 - ✓ az egyéni életút segítése
- szakirányú fejlesztés
 - ✓ a művelődés, a műveltség utáni vágy, igény kiépítése
 - ✓ bölcsőde, óvoda, iskola első évei → alapozó szakasz: a későbbi tudást meghatározza, megalapozza
- esély egyenlőség v. egyenlőtlenség kompenzálása
 - ✓ első szocializációs közeg: a család
 - ✓ folytatása: az intézményes keret: bölcsőde, óvoda, iskola
- önismeret fejlesztése
 - ✓ az önmagában lévő képesség felismerésének támogatása
 - ✓ a pozitív oldal fejlesztésének elve
- önbizalom növelése
 - ✓ az önbizalom növelése legyen fontos és ne a teljesítmény mérése!
 - ✓ a sikerélmény megélése („a siker szárnyakat ad!”)
 - ✓ a kudarcok elviselésének megtanulása → lelki edzettség
- kommunikációs képesség megalapozása, fejlesztése
 - ✓ beszédképességben nyilvánul meg
 - ✓ beszédünkkel kifejezzük magunkat → önkifejezés
 - ✓ család, bölcsőde, óvoda, iskola szerepe → az önkifejezés szélesítése
 - ✓ megértés: egyrészt, önmaga megértetése másokkal – másrészt, mások megértése

Bölcsődei, óvodai nevelési feladatok:

Régen: a gyermek felkészítése –összességében- az iskolára

Ma: személyenként – sok oldalúan – fejlesztjük a gyermeket

- különböző foglalkozások → a személyiség több oldalról való fejlesztése
- fejlesztés: mindenkit az egyéni képességeinek teljes kifejlesztéséhez mérten

Nevelési feladatok:

- anyanyelvi nevelés (pl. cigány, német, stb.)→ gyermek beszédjét meghatározza
- szókincs fejlesztése→ gondolkodás fejlődése
- szövszerkezet – mondat alkotás → kifejező kézség fejlődése
- érzékszervek fejlesztése → konkrét tapasztalatokkal ismeri meg a világot
- lényeglátó képesség fejlesztése →lényeges – lényegtelen dolgok megkülönböztetése
- differenciálás –összehasonlítás fejlesztése
- feladattudat, kötelességtudat kialakítása, fejlesztése
- közvetett módon család nevelése – a gyermek nevelése visszahat a család életére

Kisgyermek legfőbb jellemzői:

- látásmódja: sajátosan globális → egyszerre globálisan lát és a részekre is figyel
- gondolkodása: konkrét cselekvéses → gondolati úton még nem tud mindent elvégezni, ezért hozzáteszi a cselekvést (nem elmondja, hanem megcsinál valamit)
- világlátásuk: egocentrikus – maguk szempontjából nézik a világot (iskolás korban változik meg)
- mozgásuk: összerendezettnek kell lenni!
- nagymozgás: koordinált, de még gyenge ez a képesség
- finommozgás: még gyenge, fejleszteni kell (iskolában további fejlesztés)
- szociális érettség – erősen meghatározza a családból hozott szokások, értékek normák
- érzelmi fejlettség: labilis, kitörő, nyugodt
- testi fejlettsége: vézna, elhanyagolt, jól ápolt
- teherbíró képessége: ép idegrendszer, ép gondolkodás → elvárásoknak megfelelés
- fő foglalkozása: a játék → az iskolaérett gyermek képes átváltani a játékról a tanulásra
- a kíváncsiság, a miértek korszaka – a kíváncsiságot ki kell elégíteni, a kérdéseket mindig meg kell válaszolni → magyarázat: mindig csak a gyermek értelmi szintjén!

Pedagógiai irányzatok, módszerek:

Hagyományos pedagógia: Herbart – XIX.sz. végéig – Németország

- „porosz” pedagógia
- jelentős elméletet és gyakorlatot teremtett
- sokat foglalkozott a neveléssel
- gyermek - pedagógus viszony – szigorú alá- és fölérendelt viszony
- a verést is megengedte
(Magyarországon az 50'-es évektől tilos a verés, Németországban néhány éve)
- beszabályozott, kategorikus oktatás elmélet

Alternatív pedagógia kiinduló pontja:

- a XIX.-XX. sz. fordulóján – Európában és Amerikában
- kialakult a Herbart ellenes csoport
→ gyermek, pedagógus, környezet figyelembevételét követelték
- a mozgalom reformálni akarta a pedagógia gyakorlatát és a pedagógusképzést
- a polgárosodás folyamatához tartozott → polgári elvárások jelentkezése

Alternatív irányzatok, módszerek: (az alternatív pedagógia kiemelkedő képviselői)

Ellen Kay: A gyermek évszázada – című könyve

- alapja: Rousseau – hagyni a természetet munkálkodni
- a mai alternatív pedagógia alapjai Rousseau-tól származnak
 - a természetes nevelés kibontakoztatását hagyni kell
 - mivel mindenkinek egyéni fejlődési üteme van
 - minden gyermeknek egyéni és sajátos fejlődési üteme van
 - az iskola mindenkit bekényszerít egy normarendszerbe
 - a gyermek nem kicsinyített felnőtt, hanem sajátos gyermeki vonása van
 - kivinni a gyermeket a természetbe → tapasztalati úton szerezzék az ismeretet
 - a gyermek oktatása 12 éves kor után lehetséges
 - a gyermek fejlődéséhez legjobb hely a család

Dewey:

- pragmatista pedagógia megalapítója (Chicagói kísérleti iskola)
- a tevékenység az önálló tapasztalatszerzés lehetősége legyen
- az iskolai hatás, a nevelés ereje kihat a gyakorlatra
 - pl. autokrata iskolai szellem → nem lesz demokrata a gyermek
- folyamatos gyakorlati tapasztalatszerzés (kabinet rendszer, szaktantermek)
- projekt módszer bevezetése és hangsúlyozása
 - együttműködés, dolgoztatás → üzleti életre nevelés
- projekt: egy adott téma kidolgozása, amelynek megvalósításában többen vesznek részt
- fontosnak tartotta a gyermek fegyelmezését, érdeklődését

Claparede:

- svájci pszichológus, nagy játékmester
- pszichológia beépülése a gyermeknevelésbe
- a játék hangsúlyozása
- a gyermek egyéni igényét kell kielégíteni
- a központban a gyermek áll és nem a pedagógus
- „egy ebi hal még nem béka, de mint teremtmény tökéletes lény”

Maria Montessori:

- az első nő, aki orvosi diplomát szerzett
- majd pszichológiával és pedagógiával foglalkozott
- létrehozta a Montessori pedagógiát
- Itáliában szegény sérült, fogyatékkal élő gyermekeknek óvodát, iskolát hozott létre
- „Segíts nekem, hogy magam is megcsinálhassam”
- Magyarország, Pető Intézet – konduktorok munkája
- sajátos Montessori eszköztárat fejlesztett ki (érzékszervi sérült gyermekek részére)
 - ✓ különböző minőségű eszközök
 - ✓ különböző alakú, formájú eszközök
- gyermekközpontú pedagógia
- önkiszolgáló tevékenység gyakorlása
- gyermekméretű bútorokat készített
- erkölcsi, vallásos nevelés – gyermekméretű kápolnát épített
- országokban Montessori tanfolyamokat indít
- Montessori központ: Amszterdam

Rudolf Steiner:

- Waldorf cigaretta gyár tulajdonosa bízta meg, a gyári dolgozók gyermekeinek iskoláztatásával – 1919
- 1920-as évek – a Waldorf- iskola kidolgozása
- nem elit iskolának indult
- gyermekközpontú pedagógia
- Waldorf pedagógia célja: az egyén, az individuum fejlesztése
- sajátos nevelési rendszer, sajátos elemeket tartalmaz → tevékenyen tanulnak, természetes anyagokkal dolgoznak
- központi témája: a gyermek megismerése és képességének fejlesztése
- 12+1 évfolyamos iskolarendszernek tervezte → érettségire készít fel

- osztályfőnök: legalább 8 éven keresztül egy tanár és minden nap vannak órái az osztállyal
- az osztályfőnök tanít első osztályban és a nyolcadik osztályban is
- ez megfelelő pedagógusképzést igényel (3 éves felkészítés)
- az osztályok 40 fős létszámúak
 - ✓ minél kisebb az osztálylétszám, annál inkább a pedagógussal kerülnek kapcsolatba a gyerekek
 - ✓ nagy osztálylétszám esetén nem tud mindenki a pedagógussal kapcsolatba kerülni → ezért kénytelenek a gyermekek egymással kapcsolatot létesíteni, egymásnak segíteni
- epocha rendszer alkalmazása: tömbösített tananyag → pár hónapig egy témát tanulnak, majd témát váltanak, majd később újra folytatják
 - ✓ a tananyagban alaposabb ismereteket szereznek
 - ✓ elmélyült tudást eredményez
 - ✓ az ismeretet érett tudásként veszik később elő
- nincs tankönyvük, saját maguk szerkesztik a tananyagot
- mozgás, képzelet, tánc, zene, környezet megismerése
- felfedezési tanulás: a tanuló saját ismeretszerzése alapján szerzi meg a tudást
- a gyermek maga tevékenykedik – motivált
- a tanár feladata az ismeret, a feladat strukturálása
- a Waldorf – iskolák száma Magyarországon és más országokban is egyre növekszik

Zsolnay – program:

- nem teljesen soroljuk az alternatív módszerekhez
- különleges pedagógiai módszer
- Sárszentlőrincen indult, mezőgazdasági munkások körében
- hátrányos helyzetű, szegény családokban nevelkedő gyermekek programja
- Nyelvi – Irodalmi – Kommunikációs program (NYIK)
- célja: a kultúra fejlesztése
- nincs frontális osztály munka
- minden órán van beszéd gyakorlat
- a tanulókat 3 csoportba sorolja készség szerint: gyengébb – közepes – jó csoport
- a nevelőnek minden csoportnak külön feladatsort kell készítenie → óriási munka!
- a csoportok tananyag feldolgozása nem azonos ütemű - több hetes eltérés is lehet
- a gyermekek fejlettsége, felkészültsége között óriási különbség lehet
- szinte személyre szabott program
- csak szöveges értékelés van
- lépésről – lépésre nevelés → „már ezt is tudja, de jó lenne, ha még ezt is megtanulná”
- a pedagógus az értékelésben mindig pozitív dologból indul ki
- nem buktató program! → a rendszeres korrepetálással kivédhető a bukás
- mindenki a képességének megfelelő csoportban kezd → amelyből felsőbb csoportba kerülhet a fejlődése által
- a rendszeres, alapos gyakorlással a 3 szint elérhető
- a nevelő feladata: minden gyermek személyre szabott fejlesztése → hogy napról-napra, óráról - órára előbbre haladjon képességében
- hangsúlyozza a korrepetálás fontosságát: „először meg kell találni a hiányosságokat, amivel a lyukakat be kell pótolni”

Segítő szervezetek:

- Gyermekjóléti Szolgálat és Családsegítő Szolgálat
- Nevelési Tanácsadó
- Logopédiai Intézet
- Gyámhatóság
- Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság
- Pedagógiai Szakszolgálatok
- Továbbtanulási és Pályaválasztási Tanácsadó
- Civil szervezetek

Értelmi intelligencia:

- 70 IQ – értelmi fogyatékos határ
- 90 IQ – várhatóan elvégzi az általános iskolát
 - ✓ az ismereteket úgy tudja alkalmazni, hogy az adaptív és hatékony
- kognitív intelligencia mérése: kristályos és fluid

Érzelmi intelligencia:

- másokkal szemben, társas helyzetekben mennyire jól tud érvényesülni
- konfliktus helyzetet hogyan tud kezelni
- emberi reakciókat hogyan tud bejósolni
- a kognitív intelligencia érvényesítésének feltétele az érzelmi intelligencia

Hátrányos helyzet: alapvető szükségletek nincsenek kielégítve

- alacsony jövedelem
- egészségtelen életkörülmény, rosszul felszerelt lakás
- szülők alacsony iskolai végzettsége
- deviáns mikrokörnyezet és ennek szocializációs hátrányai
- család vagy ép család hiánya
- beteg vagy korlátozott képességű szülők

Definíció: relatív fogalom

- Köznevelési Törvény szerint
- Gyermekvédelmi Törvény szerint
- Kulturális, szociális, egészségügyi, települési, halmozott stb.

Multikulturális oktatás:

- etnikai tudat
- tolerancia
- viselkedés oktatása
- megismertetés
- az oktatás módszereinek megváltoztatása

Multikulturális nevelés lépcsőfokai:

1. Mellőzés
2. Elutasítás
3. Hozzávetőleges ismeret
4. Megbízható pontos ismeret
5. Elfogadás
6. Színes megközelítés

Cigány etnikum:

- asszimiláció – kettős identitás – szegregáció
- roma gyermek sikeressége függ:
 - ✓ családok szociális helyzete
 - ✓ óvodai előkészítés hiánya
 - ✓ nyelvi különbségek
 - ✓ tanulási motiváció hiánya
 - ✓ iskola és szülő kapcsolata
 - ✓ pedagógiai gyakorlat

Integráció:

- a mássággal élő gyermek felkészítése arra, hogy beépüljön egy iskolai rendszerbe
- egyoldalú folyamat, az integrálandót kéri aktív viselkedésmódosításra
- az integrálandó, ha meg tud-e felelni az elvárásoknak, akkor az integráció sikeres lesz

Inklúzió:

- az integrációtól tágabb fogalom
- tartalmára a kölcsönösség jellemző, több rendszert, több oldalról épít
- magában foglalja - fogalmilag – az olyan rendszerek építésének pozitív programját és konkrét folyamatát, amelyek a születéstől kezdve befogadják a társadalom minden tagját
- egyetlen egyént sem szegregál
- mindig túl lép az adott rendszeren és társadalom mértékű
- az iskola, az oktatás, a nevelés radikális reformját követeli meg
 - ✓ tantervben
 - ✓ értékelésben
 - ✓ gyermekek csoportosításában
 - ✓ tanárképzésben
 - ✓ tanár továbbképzésben